

A műtárgy szellemi és művészeti tendenciák találkozási pontja

Interjú Piotr Skubiszewski lengyel művészettörténésszel

Professzor úr, az Ön bibliográfiájából kiderül, hogy rengeteg témában és egymástól meglehetősen távol álló területeken végzett kutatásokat. Pályája kezdetén Weit Stoss-szal foglalkozott, legutóbb megjelent monográfiája pedig a román kor előtti néhány évszázad művészetét tárgyalja.

Mondhatom, hogy az egész középkor érdekel. Ugyanannyira foglalkoztat az átmenet az ókorból a középkorba, mint a kései középkor időszakai. Való igaz, kezdetben inkább ez utóbbi volt a kutatási területem, első munkáimban a 14–15. századi gótikus és későgótikus szobrászattal foglalkoztam, s ezért készült disszertációm is Weit Stossról.

Lehet-e ezután egy határozott fordulatról beszélni, amikor a romantika került a kutatásai középpontjába?

Nem mondanám, érdeklődésem globális volt és maradt, de amikor 1957-ben Franciaországba kerültem, a 9–10. századi preromán ötvösművészettel kezdtem el foglalkozni; ez lett egyébként varsói egyetemem székfoglalóm témája is. Ezen belül a keleti művészet hatását vizsgáltam a korai középkorban. Azóta ugyanúgy foglalkozom a román korral, az ötvösséggel vagy kódexekkel és miniatúrákkal, mint korábbi és későbbi korok különféle műtárgyaival.

A könyvem, amelyet említett, a középkor legkorábbi időszakáról szól, a Storia Universale dell'Arte sorozatában jelent meg olaszul, a francia és a lengyel nyelvű kiadás hamarosan követni fogja. A könyv egész Európa művészetéről ad áttekintést. A magyarországról sajnos nem adhat, minthogy csak a 11. század végéig terjedő időszakot tárgyalja. A könyv kronológiája épp azon a ponton ér véget, amikor a magyarok a Kárpát-medencébe érkeznek. A 10–12. századot egy másik kutató dolgozta fel. Ez a művészettörténeti szempontból nem igazán indokolt periodizáció a kiadó döntése volt. Én jobban örültem volna, ha a 10. század végéig vagy legalább a középeig tartott volna az általam tárgyalt időszak. De minthogy már így is elég vastag lett a kötet, kénytelen voltam respektálni a kiadó döntését. Nyilvánvaló, hogy az efféle vágások, melyekkel a történclem üres testét osztjuk, szakítjuk ketté, mesterségesek és konvencionálisak. De a 10. század második felében ténylegesen történt egy olyan változás, melyet szerettem volna megvizsgálni. Ekkor egész Európában elkezdődött valami: egy újfajta építészet, újfajta adminisztráció, amiről az írásos emlékek tanúskodnak. A magyarokról viszont akkor sem igen írhattam volna, ha elmehetek a 10. század közepéig, hiszen pogányok lévén vajmi keveset alkottak ekkor még a keresztény művészetben. Amit a sztyeppékről magukkal hoztak, inkább az ázsiai művészetben belül értelmezhető.

Említette, hogy 1957-ben jött Franciaországba. Sok éve dolgozik, tanít itt. Miért döntött úgy, hogy ide költözik?

1957–58-ban a disszertációm kiegészítésén dolgoztam Franciaországban. Főleg itt, Poitiers-ban és Párizsban, ahol a Collège de France-ban André Grabar előadásait hallgattam. Ő egyébként tanácsaival sokat segített nekem. A disszertációm hazatérésem után, 1958-ban védtem meg. Ezután elég hosszú ideig Lengyelországban maradtam. Ott tanítottam, majd az Egyesült Államokban, Angliában és rövidebb-hosszabb ideig más országokban is. Azután kaptam a poitiers-i Középkorkutató Központ felkérését, hogy tanítsak itt. Először csak egy rövidebb időszakra gondoltam, de 1980 óta folyamatosan dolgozom ezen az egyetemen.

Végleges letelepedése tehát akkortól számítható?

Nem hiszem, hogy véglegesnek lehetne nevezni ezt a megtelepedést. Bár itt tanítok, megtartottam a katedrát a varsói egyetemen, és gyakorlatilag azóta ingázom a két város között. Ha úgy érti, az, hogy itt is tanítok, Poitiers-ban, az valóban végleges döntés, de Lengyelországot sohasem hagytam el. Igyekszem megosztani az időmet a két ország között.

Ön tehát jól, belülről ismeri mindkét ország tudományos életét. Milyennek látja a középkorkutatás helyzetét a mai Lengyelországban?

Már a II. világháború előtt magas volt a kutatás színvonala. Főleg a történelemszerek voltak jók, a művészettörténelemszerek kevésbé. A háború után aztán nagy lendületet kapott a kutatás, a lengyel királyság alapítása évfordulójának közelédtével. A 966. évi kereszteléstől számíthatók a lengyel államiság kezdetei. Már a 40-es években megindultak a kutatások. A kommunisták nem elleneztek, megvolt náluk is a nacionalista és sovinszta beállítottság. Kiváló tudósok dolgoztak ki egy hatalmas kutatási és ásatási tervet. Ebben a művészettörténet is komoly szerepet kapott. 1949-ben kutatási bizottság alakult az emlékfeltáráásra. A megkezdett munkák egy addig ismeretlen román művészet nyomaira világítottak rá. Több székesegyház maradványait tárták fel, köztük a gnicznóit és a poznanit. Ez utóbbi volt az első katedrális Lengyelországban, 968-ban alapították. Valószínű, hogy ennek helyén történt a keresztelés is. Ezek a felfedezések újraindították a művészettörténeti kutatásokat, főleg a román és preromán építészet tanulmányozását, és nyilvánvalóan az európai középkor művészetének ismeretéhez általában véve is hozzájárultak. Sokan írtak, kollégáim és én is a lengyelországi románkori művészetről, és ezek a munkák tényleg ösztönzést adtak a kutatásnak. Ezután kicsit alábbhagyott a lendület, s ha nem is lehet mondani, hogy kimerült a téma, az érdeklődés más területek felé fordult. A középkorkutatás azért a kiemelt területek között maradt. Születtek kiváló összefoglalások, például egy krakkói professzor szintézise a gótikus festészetéről. Ez olyan munka, mint Radocsayé a magyar területen. Mellesleg Radocsay könyvét nagyon jól ismerem, többször volt útitársam lengyel- és magyarországi utazásaim során. A megfelelője nálunk csak a 70-es, 80-as években készült el, de a kutatás fejlődése analóg a magyarországgal.

A lengyel egyetemek közül hol foglalkoznak kiemelten és a legjobb színvonalon a középkori történelemmel és művészettel?

Nehéz és talán nem is igazán szerencsés összehasonlításokat tenni. Az bizonyos, hogy a varsói egyetemen nagyon erős a medievisták vonala, jó a színvonal, állandó a kapcsolattartás a külföldi egyetemekkel, és sok a publikáció. De Varsón kívül is dolgoznak kiváló középkorászok, például Torunban, Poznanban, Wrocławban. Ezenkívül az Akadémiának is van művészettörténeti kutatóintézete, és még ott vannak a múzeumok is.

Idestova két évtizede tanít Poitiers-ban, és előtte tanult is itt. Jól ismeri a központ volt és jelenlegi vezetőit. Hogyan itéli meg a központ mai színvonalát; milyen változást okozott, ha okozott az, hogy a Központ néhány éve elvesztette az önállóságát és alárendelték az egyetem bölcsészkarának?

A probléma nem itt van. Az igazi gond a pénzhiány. Nem rendelkezünk olyan anyagi háttérrel, mint korábban, és ami van, azzal sem teljesen szabadon. Vannak olyan területek, ahol ma is kifejezetten erős a C. E. S. C. M.. Ilyen a Központ folyóirata, a Cahiers de Civilisation Médiévale. Talán nem szabadna ezt nekem megállapítanom, minthogy a főszerkesztője jelenleg én vagyok. A folyóirat ugyanazon a vágányon halad, mint indulásakor, jó harminc éve, Crozet, Labande, Bec idején. Ma ötvenöt országban mintegy 1500 előfizetőnk van, ami ilyen szűk periódusra, a 10–12. századra koncentráló folyóirat esetében nagyon ritka.

Az Ön irányítása alatt történt-e valamilyen változás a periodizációban?

Részben igen, kértem például tanulmányokat olyan időszakok civilizációiról, melyeket szerintem nem tanulmányoztak megfelelő mélységben. Így rendeltem az ír monarchia időszakáról egy nagy tanulmányt. Ezt a korszakot kiemelkedő fontosságúnak tartom régészeti és építészettörténeti szempontból az európai történelemben, és eddig a tanulmányig nem

készült erről sikeres szintézis. Ez a téma megkövetelte, hogy a 6–7. századról is szó essék. Ezenkívül kérek néha a szintén korábbi Karoling-korról is cikkeket. A folyóiratot alapítói a román kor tanulmányozására szánták, de a korlátozás sohasem volt szigorú. A későközépkorral nyilván nem foglalkozunk. Egyébként rengeteg tanulmányt kapunk, nem is tudjuk mindet közölni. Jelenleg 1998. végéig (!) telítve vagyunk. Ez a bőség lehetővé teszi, hogy a legfontosabb témákra koncentráljunk tematikus számainkban, mint például a román művészet, a feudális, és az ezeket kísérő jelenségek, mint a *treuga dei* vagy a kollektív vallásosság.

Végül szeretném megkérdezni, Professor Úr, hogy Ön mint művészettörténész hogyan, milyen szempontokkal és módszerekkel dolgozik.

Engem a művészettörténetben elsősorban a műtárgy érdekel mint többféle attitűd keresztveződése, illetve annak megrendelője, és azok, akik az alkotás folyamatában kísérik. Minden műtárgyat úgy tekintek mint különféle történelmi, szellemi és művészi tendencia találkozási pontját, amelyet vizsgálni lehet. Jobban szeretek egy adott műről írni. A műtől elindulva valamilyen mentalitástörténeti, teológiai, filozófiatörténeti vagy liturgiátörténeti témát vizsgálok meg, és utána visszatérek a mű elemzéséhez. Bármilyen jelenséget vizsgálok is, mindig visszakanyarodom a műtárgyhoz. A művészet mint egységes nyelvezet rendezi össze a mű aspektusait és ad formát neki. Lényegében ez a módszerem. De néha máshogyan is dolgozom, mint például amikor a „Dicsőség királya” titulustól indultam el, és a művészet változását figyeltem az állandó címzés, titulus mögött. Ez a keresztény művészetben többféle ikonográfiai témára vonatkozott. A változás háttere, magyarázata érdekelt, az, hogy milyen rendszerbe illeszkedett kortól és civilizációtól függően a „Dicsőség királya”.

Poitiers, 1997. március

Az interjút készítette: **Seláf Levente**